

13.10. KLO 19.00
SCHIFF & SCHUBERT
MUSIIKKITALO

SIR ANDRÁS SCHIFF
PIANO

Joseph Haydn:

Sonaatti nro 32 g-molli Hob.XVI:44

- 1. Allegro moderato*
 - 2. Menuetti (Tempo di menuet) – Trio*
 - 3. Finaali (Presto)*
-

Ludwig van Beethoven:

Sonaatti nro 21 C-duuri "Waldstein" op. 53

- 1. Allegro con brio*
 - 2. Introduzione (Adagio molto)*
 - 3. Rondo (Allegretto moderato – Prestissimo)*
-

Franz Schubert:

Sonaatti B-duuri D.960

- 1. Molto moderato*
- 2. Andante sostenuto*
- 3. Scherzo. Allegro vivace con delicatezza*
- 4. Allegro, ma non troppo*

JOSEPH HAYDN: PIANOSONAATTI NRO 32

Joseph Haydnin (1732–1809) säveltäjäkuvassa pianomusiikilla ei ole yhtä keskeistä asemaa kuin sinfonioilla ja jousikvartetoilla. Hän ei ollut mikään Mozartin tai Beethovenin kaltainen klaviatuurin jättiläinen, eikä hän tarvinnut pianoteoksia aristokraattien salongeissa tapahtuneita esityksiä varten. Ja kuitenkin hän sävelsi yli 60 pianosonaattia, enemmän kuin Mozart ja Beethoven yhteensä, ja samoin kuin sinfonioissaan ja jousikvartetoissaan myös pianosonaateissaan hän eteni jatkuvasti kohti moni-ilmeisempää ja rikkaampaa ilmaisuja. Samalla hän siirtyi varhaisten teosten cembalo-vaikutteisesta tekstuurista kohti aidosti fortepianolle ajateltua, dynaamiset kontrastit mahdollistavaa tyyliä.

2

Haydn kirjoitti ensimmäiset pianosonaattinsa 1750-luvulla, jolloin vasta muotoutumassa ollutta teoslajia hallitsivat rokokoo-henkisen galantin tyylin ihanteet. Uran edetessä Carl Philipp Emanuel Bachin ”tunteellisen tyylin” (empfindsamer Stil) vaikutus tuli kuitenkin jatkuvasti ilmeisemmäksi, ja tätä vaikutusta henkii myös Haydnin pianosonaatti g-molli. Hän lienee säveltänyt sen vuosien 1771–73 aikana, mutta teos julkaistiin vasta 1788.

Sonaatti g-molli ei kuulu ulkoisilta mitoiltaan Haydnin suuriin pianosonaatteihin, mutta sen merkitys onkin sisäistä laatua. Se on luonteeltaan intiimi ja yksityinen teos ja yhdistää viehkeyden ja haikeuden hiukan samaan tapaan kuin Antoine Watteau’n maalaukset, joissa silkin säihkekään ei kätke elämän pohjimmaista surumielisyyttä. Samoihin aikoihin Haydn tempautui monissa mollisävälläisiin säveltämissään sinfonioissa kiihkeän ”Sturm und Drangin” (myrskyn ja kiihkon) valtaan, mutta sonaatissa ilmaisu on hillitympää. Siinä yhdistyvät galantin tyylin eleet ja mollisävälläin subjektiivisempi tunneviere.

G-molli-sonaatissa on vain kaksi osaa. Laajempi avausosa ei ole perinteinen vauhdikas allegro vaan maltillisempi moderato-tempoinen osa, jossa elegantit kuviot ja koristeet kirjoittavat osan herkkäpiirtoista tekstuuria kuin muistuma vanhasta cembalotyylisestä. Toinen osa on niin ikään g-mollissa oleva menuetti. Se ei kuitenkaan ole korostetun tanssillinen vaan pikemmin tasapainoisen kertova. Väliaine valaistuu G-duuriin, ja sen tiivistetty ja muunneltu kertaus päättää teoksen.

LUDWIG VAN BEETHOVEN: PIANOSONAATTI NRO 21 C-DUURI OP. 53, ”WALDSTEIN”

Kertoman mukaan Ludwig van Beethoven (1770–1827) totesi joskus vuosien 1802 tai 1803 aikana viulistiystävälleen Wenzel Krumpholzille olevansa tyytymätön siihenastisiin teoksiinsa. ”Tästä päivästä lähtien aion etsiä uusia poluille”, hän julisti.

Pitipä tämä Beethovenin oppilaan Carl Czernyn muistelema anekdootti paikansa tai ei, juuri 1800-luvun alkuvuosina Beethoven eli säveltäjänä syvää murroskautta, käynnissä oli siirtymä varhaiskaudesta keskikauteen. Kattavimmin murros tuli esiin hänen pianomusiikissaan, ja yksi

sen väkevimmistä ilmestymistä oli pianosonaatti C-duuri op. 53. Teokseen liitetty lisänimi ”Waldstein” viittaa Beethovenin varhaisten vuosien tukijaan kreivi Waldsteiniin, jolle teos on omistettu.

Waldstein-sonaatti valmistui vuonna 1804, pian Beethovenin kolmannen, Eroica-sinfonian jälkeen. Ja samaan tapaan kuin *Eroica* oli uuden aikakauden alku sinfonialle, samaan tapaan C-duuri-sonaatti avasi uuden ajan pianosonaatin historiansa. Yhdessä reilua vuotta myöhemmän Appassionata-sonaatin kanssa se merkitsi Beethovenin keskikauden pianosonaattien mahdollista huipentumaa.

Beethoven hakeutui Waldstein-sonaattisella sekä pianistisesti että musiikillisesti aiempaa painokkaampaan ilmaisuun, kohti uudenlaista monumentaalisuutta ja draamaa. Sitä olivat luomassa laveammin hengittävä harmoninen rytmi ja suureleisempi, ajan klaverismin virtuoosisia ääriarvoja koetteleva pianotekstuuri, jolle rikas kuvioisuus antaa konserttomaista loistoa. Taustalla oli uusien pianojen voimakkaampi sointi ja suurempi ääniala.

Ensiosa alkaa näennäisen hillitysti mutta samalla pinnanalaista voimaa ja energiaa uhkuen. Dynaamisesta pääteemasta siirrytään koraalimaiseen sivuteemaan, ja kahden teeman vastakohtaisuutta korostaa niiden epätavallinen sävellajisuhte (C-duuri - E-duuri). Kehittelyssä vaelletaan ensin pääteeman mukana eri sävellajien läpi, siten tempaudutaan vuolaiden trioli-kuohujen tyrskyyhin ja lopulta hakeudutaan kertaukseen suorastaan orkestraaliseen tyyliin rakentuvan paisutuksen kautta.

Beethoven sävelsi aluksi teoksen keskele laajakaarisen andante-osan, jonka hän kuitenkin totesi liian laajaksi ja julkaisi erillisenä teoksena nimellä *Andante favori*. Hän kirjoitti sonaattiin lyhyemmän, syvämielteen ja paikoin tonaalisesti häilyvän välisosan, joka muodostaa laajan johdannon tauotta seuraavalle finaalille. Päätösosaa hallitsee jalopiirteinen ja lähes valohekkainen rondoteema, jota vasten sivuepisodit purkautuvat esiin dramaattisina kontrasteina. Rondoteeman fortissimo-versiossa ja huikeassa prestissimo-koodassa pitkät trillit antavat tekstuurille suuren tyylin säihkettä.

FRANZ SCHUBERT: PIANOSONAATTI B-DUURI D.960

Franz Schubertin (1797-1828) kolme viimeistä pianosonaattia valmistuivat tiiviin sävellysrupeaman tuloksena syyskuussa 1828, samoihin aikoihin C-duuri-jousikvinteton kanssa. Vaikka elettiin Schubertin elämän viimeisiä kuuksia, teoksissa ei ole merkkiäkään hiipumisesta; ollaan hänen taiteensa korkeimmilla huipuilla.

Mozartin kolmen viimeisen sinfonian tavoin myös Schubertin viimeiset pianoso-

naatit muodostavat eräänlaisen trilogian. Teokset luovat kolme omanlaistaan maailmaa: c-molli-sonaatti (D.958) on tumma ja dramaattinen, A-duuri-sonaatti (D.959) pääosin lämmin ja valoisa ja B-duuri-sonaatti (D.960) mietiskelevä ja seestynyt. Mozartin sinfoniatrilogiaan verrattuna Schubertin sonaatit muodostavat kuitenkin eheemmän ja yhtenäisemmän kokonaisuuden.

B-duuri-sonaatti on upea päätös Schubertin parinkymmenen pianosonaatin sarjalle. Hän ei ole Beethovenin tavoin pyrkinyt venyttämään soittoteknisiä vaatimuksia äärimilleen, eikä hän muodonrakentajana ole luonut jännitteistä draamaa. Sen sijaan hän maalailee laveammin kehittyviä kokonaisuuksia, joita hallitsevat ehtymättömän rikas melodiikka, vivahteikas harmonia ja taianomaista herkkyyttä huokuva tunnelma.

B-duuri-sonaatin avausosa on peräti parinkymmenen minuutin mittainen. Pituus syntyy kuitenkin enemmän kerronnan laajakaarisesta hengityksestä kuin tapahtumien runsaudesta. Osan dramaturgia ei ole eppisesti kertovaa vaan eräänlaista monumentalisoitua lyyrisyyttä, mitä vielä maltillinen tempomääre *molto moderato* korostaa. Schubert on hylännyt sonaattimuotoisten osien perinteiset temaattiset jännitteet ja valanut osaan tasapainoisen tunnelman.

Cis-mollissa olevassa hitaassa osassa mietiskelevä sävy syvenee entisestään ja koskettaa samantapaisia pysähtyneitä tunnelmia kuin jousikvinteton hitaassa osassa. Äärijaksojen pianistista meditaatiota tasapainottaa laulavampi keskitaite A-duurissa.

Kahdessa jälkimmäisessä ja liikkuvammassa osassa ote on keveämpi. Lyhyt scherzo alkaa motiivisella muunnelmalla avausosan pääaiheesta ja saa eloisesti soljuvan luonteen päämelodian vuorotellessa eri rekistereissä. Trio-jaksossa tunnelma kuitenkin vakavoituu.

Finaalin rondo-teema alkaa pidätetyllä G-oktaavilla, joka esiintyy osassa tunnusomaisena signaalina. Osan kepeä riento väistyy muutaman kerran beethovenmaisen dramatiikan purkautuessa esiin kuin muistuttaen olemassaolon synkemmistä voimista, mutta lyhyt presto-kiihdytys päättää teoksen aurinkoisissa merkeissä.

Kimmo Korhonen

Unkarilaissyntyinen Sir András Schiff kuuluu aikamme ehdottomaan pianistiaateliin. Hänet tunnetaan varsinkin Bachin, Haydnin, Mozartin, Beethovenin, Schubertin, Chopinin, Schumannin ja Bartókin syvähenkisenä tulkitsijana. Hän on ollut vuodesta 2001 Ison-Britannian kansalainen, ja hänet aateloitiin 2014 palveuksistaan musiikille.

Schiff on työskennellyt joka puolella maailmaa tunnetuimpien orkesterien ja arvostetuimpien kapellimestarien kanssa, mutta nykyisin hän esiintyy pääasiassa itse kapellimestarina omissa konserteissaan. Vuonna 1999 hän perusti kamariorkesterin Cappella Andrea Barca, jonka kanssa hän on tehnyt useita kansainvälisiä kiertueita. Hän työskentelee säännöllisesti myös Chamber Orchestra of Europe'n kanssa.

Schiffin resitaaliuran suurimpiin hankkeisiin kuuluu kaikkien Beethovenin 32 pianosonaatin esittäminen kahdeksan konsertin sarjana 20 musiikkikeskuksessa eri puolilla maailmaa; Helsingissä

tämä kokonaisuus kuultiin Juhlaviikoilla vuosina 2004–07. Schiff on levyttänyt aiemmin laajasti mm. Deccalle ja Teldecille, mutta nykyisin hän on ECM-yhtiön eksklusiivitaiteilija ja on taltioinut sille Beethovenin kaikkien pianosonaattien ja Diabelli-muunnelmien lisäksi mm. Bachin, Schubertin, Schumannin ja Janáčekin teoksia. Kamarimuusikkona hän on levyttänyt myös mm. Bachia, Busonia ja Beethovenia puolisonsa viulisti Yūko Shiokawan kanssa.

Schiff on saanut levytyksistään ja esiintymisistään lukuisia musiikkimaailman arvostetuimpia palkintoja (mm. Grammy kahdesti, Gramophone Award, Claudio Arrau Memorial -mitali, Kossuth Prize, Léonie Sonning -palkinto, Bonnin Beethoven-Hausin kunniajäsenyys, Royal Academy of Musicin Bach-palkinto, Zwickaun kaupungin Schumann-palkinto, International Stiftung Mozarteumin kultainen Mozart-mitali). Lisäksi hänelle on myönnetty useita kunniaatohtorin arvoja ja muita tunnustuksia.